

SPOR BİLİMLERİNDE YÖNELİMSELLİK, FELSEFE VE YÖNTEM

INTENTIONALITY, PHILOSOPHY AND METHOD IN SPORT SCIENCES

Dr. Öğr. Üyesi Kemal ÇİNÇİN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat fakültesi, Felsefe Bölümü,
kemalcincin@sdu.edu.tr

Isparta / Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-3188-362X

ÖZET

Spor bilimlerinin önemi, bireysel ve toplumsal alanlarda her geçen gün artmaktadır. Spor bilimlerinin, bireylerin bedensel ve zihinsel yeteneklerinin gelişimine ve korunmasına katkı sağlamasının yanında, toplum sağlığını, kültürünü ve ekonomisini de doğrudan ilgilendiren karmaşık bir sürece yön veren etkinlikler içermesi beklenir. Bu anlamda bir insan eylemi olarak spor ontolojik, epistemolojik ve etik açıdan ele alınması gereken bir olguya dönüşür. Bilim tarihi ve felsefesi alanındaki mevcut tartışmaların, spor bilimlerine ait yöntem sorunlarını da kapsayıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Spor bilimleri alanında karşılaşılan olası problemlerin çözümünde ise felsefeden yeteri kadar ve etkin bir biçimde faydalandığını söylemek zordur. Spor bilimleri fakültelerindeki lisans ders içeriklerinin ve sporcu antrenmanlarının büyük bir oranda pratik tekrarlara sahip olan içeriği, zihinsel hazırlık ve tepkilerin felsefe alanından uzak kalmasına sebep olmuştur. Elbette ki zihinsel hazırlık, gerek antrenmanların gerekse de müsabakaların önemli bir parçasıdır. Bu hazırlığın salt bir motivasyon sürecinin ötesinde felsefe disiplini ile birlikte ele alınması, hiç kuşkusuz sporcunun başarısı ve sporun gelişimi açısından önemlidir. Bu anlamda, yönelimselliğin özellikle takım oyunlarındaki etkisi ve takım becerisine etkileri, mevcut çalışmada matematiksel bir modelleme örneği ile birlikte tartışılacaktır. Böylece, insan becerilerinin sınırlarını test etme olanağının artırılması ve yeni bir takım etik ve teknik tartışmaların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu gelişmelerin sağlanması sonucunda sporun evrensel kimliğine yönelik önemli katkıların ortaya konması ve insan kavramının yeniden ele alınması beklenmektedir. Çalışmada, felsefi ve matematiksel bir bakış açısıyla sporcu eylemlerinin farklı bir yönden değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Felsefe, Matematik, Modelleme, Yönelimsellik

ABSTRACT

The importance of sports sciences increases day by day in individual and social fields. In addition to contributing to the development and protection of physical and mental abilities of individuals, sports sciences are expected to include activities that address a complex process concerning directly the public health, culture and economy. In this sense, sport, as a human action, turns into a phenomenon that needs to be dealt with ontologically, epistemologically and ethically. It can be said that the current discussions in the field of the history and philosophy of science also include the methodological problems of sports sciences.

It is difficult to say that philosophy is sufficiently and effectively utilized in solving possible problems encountered in the field of sports sciences. The content of undergraduate course content and athlete training in faculties of sports sciences, which have practical repetitions to a large extent, has caused mental preparation and reactions to be far from the field of philosophy. It is clear that mental preparation is an important part of both training and competitions. It is undoubtedly important for the success of the athlete and the development of the sport that this preparation is handled together with the discipline of philosophy beyond a mere motivation process. In this sense, the effect of intentionality, especially in team games, and its effects on team skill will be discussed with a mathematical modeling example in the present study. Thus, it is aimed to increase the possibility of testing the limits of human skills and to reveal a new set of ethical and technical discussions. As a result of these developments, it is expected that important contributions to the universal identity of sports will be revealed and the concept of human will be reconsidered. In the study, it is aimed to evaluate the actions of athletes with a different perspective from a philosophical and mathematical point of view.

Keywords: Sport, Philosophy, Mathematics, Modeling, Intentionality

1. GİRİŞ

Spor, insan yaşamının vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Spor bilimleri de kendisine sporun çeşitli dallarını inceleme konusu edinen, sporun insan vücudunda meydana getirdiği değişimi inceleyen, geliştiren, sporun bireysel ve toplumsal etkilerinin değerlendirildiği bir bilim olarak son yıllarda popüleritesini arttırmıştır. Sporun sporcu, antrenör, eğitmen ve yöneticilerden oluşan yapısı ve sahip olduğu toplumsal işlevler, sporun felsefe ile olan ilişkisini her geçen gün daha da gerekli kılmaktadır. İnsan sağlığının korunmasında ve hastalıkların tedavisinde sporun gerekliliği, onu insan varoluşunun bir parçası yapmıştır. Varoluşsal kaygıların spor ile olan yakından ilişkisi, onun insanın zihinsel durumunun gelişmesinde önemli bir role sahip olmasını sağlamıştır. İnsanın anatomik yapısı ile spor arasında kurulan ilişki, insanın zihinsel işlevleri ile spor arasında da kurulmalıdır. Bu çerçevede spor ile felsefe arasındaki ilişki gerek epistemolojinin gerekse de ontolojinin bir nesnesi olmayı sürdürecektir. Mevcut kaos ve değişim bunu gerektirir. Spor, toplumsal olarak ele alındığında ekonomik, kültürel, psikolojik ve sosyolojik alanlarda büyük etkiye sahip bir olgudur. Bu anlamda da etik alandaki tartışmaların içerisinde kendisine yer bulur. Sporun etik açıdan ele alınış biçimi sporcunun ve içinde bulunduğu toplumsal yapının ötesinde bütün dünya toplumlarını ilgilendiren başlı başına bir tartışma konusudur. Spor bilimlerinde karşılaşılan gözlem ve deneye dayalı, istatistiksel verilerin yorumlanmasıyla sonuçlanan çalışmalar, rastlantısal ve kontrol edilemez etkenlerin meydana getirdiği zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklardan bir tanesini Husserl, “Rastlantısal çözümlenmelerde radikal psikolojik hiçbir şeyin bulunmamasının nedeni, burada başarılacak işin anlam ve yönteminin, aynı şekilde de bilinç farklılıklarındaki büyük zenginliğin ilk olarak saf ve sistematik bir fenomenolojiyle ön plana çıkmasında yatar; oysa metot bakımından deneyimsiz olan için bu bilinç farklılıkları ayırt edilmeksizin birbirlerine karışır” biçiminde dile getirir (Husserl, 2014: 26). Spor bilimleri ile psikoloji arasındaki yakın ilişki ve psikolojik durumların ortaya çıkmasındaki belirsizlikler söz konusu çözümlenmelerdeki sıkıntılara böylelikle neden olmaktadır.

Spor bilimlerinde karşılaşılan zorlukların varlığında çalışmanın hedefi, sporcu yönelimselliğine dikkat çekmek ve bunun spor karşılaşmalarının sonucuna olan olası etkilerinin belirlenmesine katkıda bulunmaktır. Bu amaçla felsefe ve matematik alanlarının katkısı büyük önem taşımaktadır. Felsefede ontoloji başlığı altında incelenen var olanın var oluş tarzı, varlık yokluk ilişkisi, değişim, varlığın amacı, gibi problemler ile tikel ve tümel olana yönelik tartışmalar ön plandadır. Buna göre ele alacak olursak, sağlıklı bir insan var oluşunun bir gereği ve eylemi olarak bir tür yaşam tarzına bürünmüş olan spor aktivitesinin bilimsel açıdan ele alınışı felsefi yöntemlerin önemini arttırmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dikkatin yoğunlaşması ya da farkındalığın ötesinde yönelim, insanın nesnesi olan bir bilinç etkinliği olarak değerlendirilebilir. Alman filozof Husserl'in kurduğu fenomenolojik yöntemin¹ temel kavramlarından birisi "yönelim" dir. Bu yönelim her türlü zihinsel durumun kontrollü ya da kontrolsüz bir yönelim içerisinde olduğuna vurgu yapar. Bu anlamda her düşüncenin tikel ya da tümel, soyut ya da somut bir nesnesi olmak durumundadır. Bu durumda düşünce olayı ve düşünen varlık olarak insan, nesneden tamamıyla kopuk bir statüde değildir. Bu durumların niteliği üzerine yapılan tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Felsefi bir yöntem olarak vücut fenomenolojisinin kurucusu "Merleau Ponty'ye göre, beden ve algı bütünlüğü ile düşünülecek olunursa, herhangi bir duyum olayının öncesinde beden duyumuna hazırlanması ve nesnesine yönelmesi söz konusudur" (Çinçin K., 2019, s.38). Tüm bir vücut eylemi olarak ele alınan bu yönelimsel olma durumu, onun spor yaparken ortaya koyduğu eylemlerin nedeni ve sonucu olur. Spordaki yönelimsellik, anlık değişen ve periyodik olmayan yapıda bir sürekliliğe sahiptir. Bu yönelimsellik mücadelenin bir gereği olarak farkındalık ve sezgi kavramları ile ilişkilendirilebilir. Böylece sporcu, bakmadığı bir yerde neler olabileceğini hissedebilir, değişik eylem kombinasyonlarında bulunabilir. Bu ise başlı başına spor bilimleri ile ilgili bölümlerde ders olarak verilmesi gereken öğretilerle sağlanabilir öyle ki "kişinin ne gördüğü hem neye baktığına hem de daha önceki görsel-kavramsal deneyimin ona neyi görmeyi öğrettiğine bağlıdır" (Gürsel, 2018: 186). Bu durum, matematiksel olasılık konusu altında incelenebilir yapıdadır. Elbette, bu türden bilinçli ve bilinçsiz söz konusu sayısız yönelimin meydana getireceği etkilerin topluca değerlendirilebilmesi kolay değildir. Ancak yine de bu etkilerin örneklendirilmesi gelecekteki spor bilimleri açısından önemlidir.

Nasıl ki, araba kullanan birisi üzerinden geçtiği her taş ya da yanından geçtiği her bir nesneye yönelmiyor ve amaca yönelik bir yönelimsellik içerisinde yoluna devam ediyorsa, takım spor müsabakalarında da benzer bir yönelimsellikten bahsedilebilir. Örneğin, top süren bir basketbolcu bir yandan savunmacıyı, bir yandan süreyi, bir yandan da takım arkadaşlarının hareketlerini genel olarak vücut bütünlüğüyle algılamakta ve bu bütünlük içerisinde amacına ulaşmaya çalışmaktadır. Fransız filozof Ponty'nin deyişiyle "vücutsuz bir zihnin önünde uzanan yekpare, homojen bir uzam düşüncesinin yerini, vücudumuzun özellikleriyle ve dünyaya fırlatılmış varlıklar olarak bizim durumumuzla ilişki kuran, ayrıcalıklı doğrultuları olan heterojen bir uzam aldı. İnsan bir vücut ve bir ruh değil, bir vücut ile bir ruhtur" (Ponty, 2014: 26). Süreç içerisinde belirli tek bir şeye yönelimin olduğu belirli anlar olabilir ancak bu durum, takım oyunlarının yapısı gereği kısa sürmektedir. Bu yönelimselliği sporcu kendisi tek başına belirlememektedir. Kaotik oyun tarzında sayılamayacak çoklukta eylem kombinasyonuna maruz kalan sporcu, algıları, amaçları ve duyuları ile birlikte kendi eylemlerini (gerek planlı gerek alternatif olan) bu yönelim içerisinde gerçekleştirir. Periyodik varsayılan mekanik görünümdeki hareketlere sahip olsa bile kaosun varlığı değişik eylem ve tepki türlerini gündeme getirir. Bireysel sporlarda kişi sadece periyodik olduğu varsayılan eylemlerini en hızlı, en güçlü, en çok sayıda, vb. biçiminde rakibini yenme amacıyla gerçekleştirme peşindedir. Yani burada yönelim daha çok periyodik varsayılan eylemlerin sürekliliğine ve etkinliğini arttırmaya yöneliktir. Takım oyunlarında ise yönelim daha çok rakip ve takım arkadaşı olan oyuncular ile oyunun aracına (top vb.) yöneliktir. Benzer biçimde psikolojik etkilerin ve odaklanmanın öneminin görece az olduğu zar atma, vb. araçlara sahip yarışmalarda ve oyunlarda (bireysel olup ve karşılıklı etkiye kapalı oyunlarda- sıralama turları vb.) rakip ile karşılıklı bir yönelimsellik etkisinden bahsedilmesi, sonuca olan etkisi açısından gereksizdir.

¹ Klasik anlamda Fenomen, her türlü algı nesnesi olarak varlık, nesne, nitelik gibi kavramlarla açıklanan ve doğrudan deneyimlenen şeylerdir. Ancak Husserl'e göre fenomen, varlıkların düşüncede karşılık bulduğu değişmeyen özleri temsil eder. Fenomenolojik yöntem ise, nedensellik ilişkisi üzerinden yapılan klasik açıklama çabalarının aksine, şeylerin özüne ulaşmada kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde mevcut tüm yaklaşımların askıya alınmasıyla ve önyargılardan kurtulmuş bir bilinç halinde nesneye yönelim gerçekleşir.

Bu çalışmada, oldukça basit bir matematiksel modellemeden faydalanılacaktır. Modelleme, gerçek dünya deneyimlerinde olgusal durumların matematiksel altyapısını kurgulama ve ifade etme yollarını kapsar. Modellemenin en önemli faydası ise varsayılan hipotezlerin doğruluğunu sınamada enerji, zaman ve maddi alanlardaki kayıpları inanılmaz derecede azaltmasıdır. Örneğin, Mars'a uzay aracı göndermeyi başaran bir medeniyetin bunu matematiksel modelleme olmadan deneme yanılma ile başarması olanaksızdır. İnsanlığın bu türden başarılarında matematiksel kanıtlamalara ve yöntemlere olan muazzam güveni ön plandadır çünkü "bir bilimsel genellenmenin yanlış olabileceğinin kolayca kabul edilmesine karşın, matematik ve mantığın doğruları herkese zorunlu ve kesin görünür" (Ayer, 2010: 50).

3. MODELLEME

Çalışmada konu edindiğimiz söz konusu yönelimsellik, antrenmanlarda çeşitli yönleriyle ortaya konmaya çalışılıyor olabilir ancak sporcular ve antrenörler gerçek müsabakalarda daha karmaşık bir eylemler yumağının içerisinde yer alırlar. Bu yönelimselliğin pozitif (mücadele gücünü arttırıcı) ve negatif (mücadele gücünü azaltıcı) motivasyon olarak farklı durumlarda ayrımının yapıldığını varsayacak olursak, takımın tamamının eylemleri üzerinde de belirleyiciliği olacaktır.

Bahsedilen yönelimselliğin müsabakaya olan yönelimsellik etkisinin k olarak ele alındığı bir durumu, maç içerisinde oyuncunun takım arkadaşlarının, izleyicilerin ve teknik ekibin beklentisinin tam olarak karşılandığı durum olarak ele almak mümkündür. Ancak bu türden bir beklenti epistemolojik bir probleme evrileceğinden dolayı, mevcut yapıyı değiştirecek etkiye sahip olamayacaktır. O halde, k olarak belirlediğimiz yönelimsellik etki durumu başka türlü ele alınmalıdır. Bu durumu sporcunun mevcut eylem kombinasyonlarından en uygun olanı kendince seçmesi ve gerçekleştirmesi olarak ele alabiliriz. Elbette, bu durum öncelikli olarak sporcunun bireysel olarak kendisini daha iyi tanıyan olması varsayımına dayandığı için olası tartışmalar görece az olacaktır. k ile belirtilen her bir sporcuya ait bu etki durumunu, modellemede üstel fonksiyon kullanacağımız için 1 sayısı ile belirleyebiliriz. Bir başka deyişle değeri 1 olan etkiye sahip bir sporcu, kendisinden beklediği davranışı ve yeteneği sergilemiş bir eylem içerisinde. k ile ifade ettiğimiz bu etkiyi $[0,2]$ aralığında ele almış olalım². Kuracak olduğumuz modellemede takımdaki tüm oyuncuların toplam yönelimsellik etkisi x ve yönelimsellik ile ortaya çıkan anlık takım yönelimsellik etkisi E ise, $E = x^2$ modellemesini kullanalım³. Bu durumda oyuncu sayısı arttıkça bir oyuncu tarafından E 'ye sağlanan katkı oransal olarak azalacaktır. Yani, beş kişilik bir takım oyununda bir oyuncunun 2 etki değerine sahip olması ile 11 kişilik bir oyunda 2 değerinde bir etkiye sahip olması, E 'yi oransal olarak farklı etkileyecektir. Bu durumu şu şekilde örneklendirebiliriz;

Beş kişilik bir oyunda bir oyuncunun 2 etki ile oynadığını diğer oyuncuların 1 etki ile oynadığını varsayalım bu durumda

$$E = (1 + 1 + 1 + 1 + 1)^2 = 5^2 = 25 \text{ olacak iken,}$$

$E = (1 + 1 + 1 + 1 + 2)^2 = 6^2 = 36$ olur. Bu durumda E 'de $\frac{9}{25}$ oranında, yani %36 oranında bir artış gözlemlenir.

11 kişilik bir oyunda ise bir oyuncunun 2 etki ile oynadığını diğer oyuncuların 1 etki ile oynadığını varsayalım. Bu durumda

$$E = (1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1)^2 = 11^2 = 125 \text{ olacakken}$$

$E = (1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 2)^2 = 12^2 = 144$ olur. Bu durumda E 'de $\frac{19}{125}$ oranında, yani % 15,2 oranında bir artış gözlemlenir.

² Sonsuz farklı biçimde ve değerlerde bu reel sayı aralığı belirlenebilir

³ Farklı modellemeler de kullanılabilir.

Buradan ortaya çıkan sonuç şu şekilde yorumlanabilir; bireysel etkinin yönelimsellikte oluşan anlık etkisinin anlık takım etkisine (E) olumlu ya da olumsuz etkisi, takımdaki oyuncu sayısı arttıkça azalır.

Yine beş kişilik bir takımda bir oyuncunun yönelimsellik etkisinin % 20 düştüğü ve buna bağlı olarak da diğer oyuncuların yönelimsellik etkisinin %10 düştüğü bir duruma bakacak olursak 25 değerli olması beklenen E etkisinin değerinin

$$E = (0,9 + 0,9 + 0,9 + 0,9 + 0,8)^2 = 19,36$$

olduğu görülür. Bu durumda E değerinde %22,56'lık bir azalma gerçekleşir.

Kendisinden beklenen etkiyi veren ama diğer oyunculara takımdaki varlığıyla %10 yönelimsellik etki artışı sağlayan bir oyuncunun varlığında ise E etkisinin değerinin

$$E = (1,1 + 1,1 + 1,1 + 1,1 + 1)^2 = 29,16$$

olduğu görülür. Bu durumda E değerinde %16,64 oranında bir artış gerçekleşmiş olur. Bu takım yapısında bir oyuncunun sadece varlığı ile gerçekleşen bir artış söz konusudur. Peki varlığıyla ve sadece kendi beklentisini gerçekleştiren bu oyuncuda yönelimsellik etkisinin %10 arttığını ve buna bağlı olarak da diğer oyuncuların yönelimsellik etkisinin %15 arttığı bir durumda beklenen E değerinin;

$$E = (1,15 + 1,15 + 1,15 + 1,15 + 1,1)^2 = 32,49$$

olduğu görülür. Bu durumda E değerindeki artış %29,96 oranında gerçekleşir.

Takım yönelimsellik etkisini veren modellemeyi $E = \sqrt{x}$ olarak da belirleyebiliriz. Bu durumda bir kişinin etkisindeki artışın ya da azalışın takıma ait yönelimsellik etkisinde meydana getirdiği oransal değişiklik belirli koşullarda daha az olacaktır. Hatta, bu modellemelerden $E = x^2$ eşitliğini E'nin artışı olan durumlarda, $E = \sqrt{x}$ eşitliğini ise E'nin azalışı olan durumlarda kullanabiliriz (x; oyuncuların toplam yönelimsellik etkisi idi). Bu durum, iki farklı modellemedeki artış oranındaki değişimle ilgili olarak belirlenebilir. Örneğin, bir oyuncunun yönelimsellik etkisinin E'ye olan orantısal etkisinin, E'nin artması durumunda E'nin azalması durumuna göre az olması ya da çok olması isteniyorsa bu ayrıma gidilebilir. Bireysel etkinin artmasının, azalması durumuna göre E'yi orantısal değişiklik açısından daha az etkileyeceği düşünülüyorsa; artış durumunda $E = \sqrt{x}$, azalma durumunda ise $E = x^2$ modellemesi kullanılabilir. Böylece bir oyuncunun yönelimsellik etkisinin 2, diğerlerinin 1 olarak ele alındığı durumda $E = x^2$ modellemesine göre ortaya çıkan %36 oranındaki artış,

$$E = \sqrt{1 + 1 + 1 + 1 + 1} = \sqrt{5} \text{ (yaklaşık olarak 2,236) yerine}$$

$$E = \sqrt{1 + 1 + 1 + 1 + 2} = \sqrt{6} \text{ (yaklaşık olarak 2,449) değerini alacağından yaklaşık olarak \%9,5'lik bir artış olarak gözlemlenecektir.}^4$$

Daha genel anlamda ise yönelimsellik takım etkisinin toplamının 1 olduğu bir modelleme de olanaklıdır. n tane oyuncudan oluşan bu takımda her bir oyuncunun eşit yönelimsellik etkisine ($\frac{1}{n}$) sahip olması kurgulanabileceği gibi, farklı oyuncuların farklı yönelimsellik etkisinde olması da kurgulanabilir. Zaten yönelimsellik etkisinin anlık olduğu ve mücadele boyunca hem bireysel hem de takımsal olarak değişkenliğe sahip olduğu unutulmamalıdır.

Bu matematiksel modelleme örneğinde gösterilmeye çalışıldığı gibi, iki takımın mücadelesinde rekabetin sonucunu belirleyen ve yönelimsellikte beraber matematiğin bir nesnesi olan durumların varlığı söz konusudur. Mücadele eden iki takımın arasındaki güç farkının modellendiği ve oyuncuların yönelimsel etkinlik değerlerinin değiştirilmesinin planlanabildiği bir durumda, sonucun da belirlenmesi olanaklı gözükmektedir. Bu anlamda anlık yönelimin nesnelerinin belirlenmesi felsefenin yanında psikoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin yardımı ile mümkün gözükmektedir.

⁴ Bu durum $y = x^2$ ile $y = \sqrt{x}$ eğrilerinin pozitif reel sayılardaki türevlerinin artan ya da azalan olması ile ilgilidir.

Oyuncu yeteneği, sağlığı, karakteri, motivasyonu, iş birliği, zihinsel hazırlığı, isteği, vb. sporcu yönelimselliğinin etkisini belirleyen unsurlar her sporcuda ve her takımda farklı oransal etki meydana getirebilir. Diğer oyunculara olan yönelim sonucunda fark edilen hırs, isteksizlik, saygınlık, sevgi, sorumluluk gibi kavramların da etkisi belirleyici olacaktır. Tüm bunların yanında baskı ile baş edebilme ve motivasyon düzeyinin ayarlanabilmesi de yönelimselliğin etkisinde önemlidir. Bu noktada tarihin en önemli filozoflarından Aristoteles'in gözü dönmüştükle sakinlik arasında ya da gözü peklik ile korkaklık arasında önerdiği bilinç durumu olan orta olma, önem kazanabilir. Mücadele edilen ortamın fiziki koşulları her oyuncuda, her teknik ekipte ve her takımda farklı bir etkiye neden olabilir. Seyircinin hakem üzerindeki etkisi, sporcular üzerindeki etkisi ile düşünüldüğünde belirleyici olabilir. Mücadele sırasında antrenörler, oyuncular ve seyirciler farklı motivasyon teknikleri kullanabilir. Kızma, sevinç, hüznün vb. duygular sporcunun etkinliğinde ve hatta yönelimselliğinde belirleyicidir. Medyanın etkisi, çevresel ve kişisel beklentiler sporcunun mücadele sırasındaki yönelimlerine etkide bulunabilir. Böylelikle, tüm bu ve buna benzer etkiler, aslında mücadelenin sonucunu doğrudan belirleyen unsurlar olurlar.

Mücadele edilecek takımın durumuna göre antrenör kendi belirleyebileceği bir modelleme ile takımını hazırlayabilir ve yönetebilir. Bunu bilen sporcuların göstereceği refleks doğal olarak farklı olacaktır. Bu durum sporun zihinsel hazırlığını salt bir motivasyon durumu olmanın ötesine taşıyacaktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sporcu ve sporun kendisi uğruna mücadele ettiği kavramlarla birlikte ele alınır. Bu kavramlar sağlık, gelişim, dostluk, hak, adalet, özgürlük gibi etiğin de konusu olan kavramlar olabilir. Sporu bu evrensel kavramlarla tartışıp, gücünün ve etkisinin bu türden evrensel olduğu düşünülen idealler ile pekiştirebiliyorsak, onun ele alınma biçimi de anlamsal birleştiriciliğe sahip matematiksel ilkelerle zenginleştirilebiliriz. Bu şekilde spor, insanlar üzerindeki kavramsal ve anlamsal gücünü sürdürmüş olacaktır. Sporun belirli kurallar içermesi, farklı kültürlerle ve yaşam normlarına sahip insanların ortak kurallar çerçevesinde adaletli bir biçimde karşılıklı mücadelesine olanak sağlamaktadır. Sporun ruhu bir bakıma adalet kavramının da yaygınlaşmasına etki yapmaktadır. Spor, farklı kültürlerle sahip insanların ortak bir amaç ile birlikte hareket etmesine de bir örnektir. Bu durum, sporun farklı dinler ve milletler arasında iş birliğine bir örnek olarak değerlendirilebilir. Spor mücadelesi mevcut kişi yaşamı, mücadelenin yaşandığı mevcut dünya ile doğrudan ilgilidir. Spor, doğrudan gerçek dünyaya içkindir. Öyle ki, pazarlama ve hukuk konularında tıp, eczacılık, kimya gibi pek çok alanda üzerinde çalışılan bir eylemdir. Bu anlamda her türden spor meselesi doğrudan bir insan meselesine dönüşür. Spor, bireysel varoluşa yönelik kurallı mücadelenin alanıdır.

Spor, diğer yandan insan türünün fiziki ve zihinsel gelişimine yardım eden ve bir yaşam boyunca sürmesi önerilen bir eylem biçimidir. Bu anlamda spor bir akıl etkinliğidir ve aynı zamanda da ortak bir akıl ürünüdür. Bir akıl etkinliği olarak insanın sağlıklı düşünebilmesine yardımcı olan bu etkinliğin yine bir akıl ürünü olan matematik ile yorumlanması çabası garip karşılanmamalıdır. Tıp, Antik Yunan'da sanat olarak da ele alınıyordu çünkü günümüzdeki ifadeyle psikolojik sağlığın korunmasına ve psikolojik sorunların giderilmesine yönelik tedavi süreci maddi olanın yanında güven, ikna, inanç, istek, özgürlük, mücadele gibi görece soyut kavramların etrafında şekilleniyordu. Bu açıdan ele alındığında ise spor, soyut olanın da kavranabilmesine, kullanılabilmesine olanak sağlamaktadır. Böylelikle bireysel vücut deneyimi ile ilişkilendirilen ontolojik problemlerin anlamlandırılması ve çözülebilmesi, spor bilimlerinin geliştireceği yöntemlere de ihtiyaç duymakta gibidir. Sanat ile sağlık arasında sporu yakından ilgilendiren ve Antik Çağ'a dayanan bu ilişkiyi günümüzdeki sanat anlayışının muazzam değişimi ile yorumlamak kolay değildir. Dahası, "Sanat anlayışının bu denli kökten değişim girişimleri beraberinde sanat ile sanat olmayan probleminin doğmasına zemin hazırlar. Bunun nedeni daha önce hiç kullanılmayan malzemelerin ve tekniklerin kullanılmasıdır" (Erenözlü, 2017).

Söz konusu büyük teknik değişimler ve değişen insan anatomisi, spor bilimlerinde tümevarıma dayalı bir yargıda bulunmayı zorlaştırmaktadır. Dahası, nedensellik ilişkisi ile kurgulanan spor bilimleri faaliyetleri genellikle ekonomik sonuçlarla kendisini belli eden küreselleşen dünya olgusunun hayata geçirilmesinde bir araç görevi görmektedir. İdeolojik bir takım beklentiler ve sonuçlar spor bilimlerinin araştırma konusu olmuştur.

Yapay zeka teknolojilerinin kullanıldığı günümüz spor karşılaşmalarında matematiksel istatistiğin önemini gerek izleyiciler gerekse de takımı maça hazırlayan kişiler bilmektedir. Ancak, nasıl ki istatistik olmuş olanın bir tür yorumlamasında ve gelecekte gerçekleşecek olanın tahmin edilmesinde önemli ise, gerçekleştirilmeye çalışılan matematiksel modelleme çabası da mücadele sırasındaki anlık değişenlerin kısmen de olsa kontrol altına alınmasına ve yönetilmesine katkıda bulunabilir. Bu kontrol altına alma ya da yönetme sırasında etik olmayan davranışların (basketbol maçında oyuncuları hırslandırmak için koçun bilinçli bir şekilde ceza alması gibi) amaçlarının ve sonuçlarının tartışılması ile birlikte engellenmesi sağlanabilir. Amaç bir bakıma yeni bir paradigma ortaya koyma meselesine dönüşür ve Kuhn'un belirttiği gibi "bilimsel bir çevre, paradigmanın olağan koşullarda tanımladığı bulmaca yahut sorunları çözmek için son derece etkin bir araçtır" (Kuhn, 2021: 268). Bu anlamda spor bilimlerinin etkinliği büyük önem taşımaktadır.

Binlerce yıldır, insan ve oluşturduğu toplum, varlığını koruyabilmek ve varoluşsal kaygılarını azaltabilmek için spora ayrı bir önem vermiştir. Günümüzde kurumsallaşan spor etkinlikleri, spor bilimleri ile birlikte felsefede epistemolojinin sorunları arasında yer alan bilginin kaynağı, sınırları, güvenilirliği gibi sorunlarla yüzleşmek durumundadır. Her türlü bilim ve felsefe birlikteliği bunu gerektirir çünkü "Bilim olgulardan hareket eder, sonuçları gene olgulara dönerek temellendirmeye uğraşır. Felsefe de, bir çeşit olgu demek olan insan yaşantısından hareket eder" (Yıldırım, 2018: 36). Doğrudan gözlemlenebilir süreçlerin spor bilimlerinde araştırma konusu olması doğal ve zorunludur ancak olumsal bir takım olguların da felsefenin yardımıyla çözümlenmesine yönelik çalışmalar arttırılmalıdır. Bu çalışmalar aksiyomatik bir hale dönüşebilir. Bilimi evrensel ve nesnel bir yapıya kavuşturma çabaları önemlidir ancak "Bilimin nesnelliğini savunanlar, bilimsel değişimlerin gerçekte ussal olduğunu, bir görüş açısına göre değişmediğini göstermek zorundadırlar." (Rosenberg, 2020: 380). Spor bilimleri değişen insan ve değişen insan ilişkileri ile birlikte toplumsal yaşantıyı doğrudan yönlendiren süreçlerin anlaşılabilmesi açısından felsefeye daha yakın olmak durumundadır.

Kaynakça

- Ayer A. J. (2010). *Dil, Doğruluk ve Mantık*. (Çev: Vehbi Hacıkadiroğlu), Metis Yayınları, İstanbul.
- Çinçin K. (2019). "Maurice Merleau-Ponty'nin Çalışmalarında Matematik ve Yeni Bir Özgürlük Modellemesinin Olanacağı", SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (48): 34-40.
- Erenözlü, S. S. (2017). "Bahtin, Kant ve Danto'da Sanatın Bir İşlevi Olarak İtibarsızlaştırma". Beytulhikme Philosophy Circle. 7(2): 219-232.
- Güzel C. (2018). *Bilim Felsefesi*, BilgeSu Yayıncılık, Ankara.
- Husserl Ed (2014). *Kesin Bilim Olarak Felsefe*. (Çev: Abdullah Kaygı), Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- Kuhn T. S. (2021). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. (Çev: Nilüfer Kuyaş), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Ponty M. M.(2014). *Algılanan Dünya*. (Çev: Ömer Aygün), Metis Yayınevi, İstanbul.
- Rosenberg A. (2020). *Bilim Felsefesi*. (Çev: İbrahim Yıldız), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yıldırım C. (2018). *Bilim Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.